

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

i Skole

Omslag:

*Skoleklasse ca. 1860. Billedet er udlånt af
Danmarks Pædagogiske Bibliotek.*

i skole

*Udstilling i Landsarkivet for
Sjælland m.v. efterår 1982.*

Katalog

*København
September 1982*

Bygning og klasselokale

Efter skoleanordningen af 1814 skulle der i hver købstad oprettes almindelige borgerskoler. Ansvar for deres oprettelse og drift tilkom en skolekommission, som bestod af sognepræsten og magistraten samt 2 - 3 skoleforstandere. Derfor kan man dels i sognekaldsarkiver og dels i rådstuearkiver finde et stort og varieret materiale om skolevæsenet, byggesager, inventarier, sager vedr. drift, ansættelse af lærere, undervisningsplaner og undervisningsmateriale og meget andet.

Katalog nr. 1:

Skoleanordningen af 29.7.1814 for købstæderne

6te Capitel §§ 45 - 46

6te Capitel.

Om Skolernes Bygning og Vedligeholdelse, samt om Skolelærernes Lønning.

§. 45.

Skolehuset bør være saaledes indrettet, at hver Lærer har sin egen Stue til Underviisning, som bør være rummelig og af en, med Skolebørnernes almindelige Antal passende, Størrelse. Skolelæreren, og hvor der findes flere den første, bør desuden have anstændigt Huusrum til sig og Familie, samt Udhusse til Kreature og Brændsel.

Skolestuen bør i det mindste være 4re Alen høj fra Gulvet til Bælkernes Taget, Dørre og Vinduer bør være tætte; og de sidste saaledes indrette at de kunne lukkes op.

Gulvet bør være enten af Brædder, eller af Muursteen satte paa Kant. Grunden, paa hvilken Gulvet lægges, bør være opfyldt med Grus, eller stridt Sand, indtil en halv Alens Højde over den udvendige Jords Overflade.

Foruden de fornødne Indretninger af Borde, Bænke og Boghylder, skal, ved hver Skole, anskaffes en sort malet Træetavle af 2 Alens Høide og $2\frac{1}{2}$ Alens Brede, hvilken skal ophænges ved Siden af Skolelærerens Plads. Saa skal der og, til Skolelæreren selv, indrettes en saadan Forhøining, at et Bord og en Stool kunne staa derpaa.

I 1845 stillede skolekommissionen i Slagelse forslag om opførelse af en ny skolebygning til friskolen. Elevantallet var nemlig blevet så stort, 91 børn i øverste klasse og 130 i nederste, at det ganske havde sprængt de fysiske rammer og bevirket, at undervisningen ikke kunne finde sted på tilfredsstillende måde. Derfor anså skolekommissionen det for fornødent, at friskolen fik sin egen bygning, og i den anledning udarbejdedes en række tegninger og overslag over omkostningerne. Katalog nr. 2 er en af disse.

Katalog nr. 2:

Tegning af Slagelse Friskole. Slagelse Rådstue. Indkomne breve vedr. Borger- og Friskolen 1810, 1841-61 (436).

Katalog nr. 3:

Inventarliste 1867. Skolearkiver Slagelse. Listen er afskrevet og ophængt på planche 1.

Katalog nr. 4:

Skoleklasse fra 1860'erne. Fotografiet er udlånt af Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Forsømmelse og mulkt

I skoleanordningen af 1814 var en række regler, som skulle sikre, at børnene fik nytte af deres skolegang, og det kunne de kun få, hvis de mødte i skolen. Derfor fastsættes der i anordningen nogle foranstaltninger mod forældre, værger og husbonder, som uden gyldig grund holder børnene fra skolen. Ved gentagne forsømmelser uden lovlig grund pålægges der forældrene bøder pr. forsømmelsesdag, og de forhøjes ved gentagne forsømmelser. Bliver de ikke betalt, straffes forældre eller værge med fængsel på vand og brød.

Katalog nr. 5:

Bestemmelserne i anordningen om skolegang og forsømmelser.

Katalog nr. 6:

Forsømmelsesprotokol for Slagelse Friskole 3. pige-klasse 1866. Se elev nr. 32, der har forsømt mange dage hver måned uden lovlig grund. Mulkten sættes op fra 3 til 6 og til sidst til 12 skilling pr. forsømmelsesdag, men det kniber åbenbart med betalingen, for i anmærkningsrubrikken yderst til højre står: "Faderen bliver tilsagt at møde for Politimesteren for at faa det fornødne Tilhold under Trusel af Vand og Brød - effektivt." Pigens fravær falder pludseligt fra januar til februar.

Indbyrdes undervisning

I perioden 1820-60 var den såkaldte indbyrdes undervisning den mest anvendte metode i de danske skoler. Metodens indførelse blev fremmet af Frederik VI, da han var tiltrukket både af det militære islæt, og da den var billig. Undervisningen foregik ved hjælp af tabeller, og en lærer kunne undervise op til 200 elever samtidig. Klassen blev hver dag opdelt i afdelinger under ledelse af elever som bihjælpere. Lærerens opgave var at give signal i fløjten, når de enkelte afdelinger skulle flytte sig fra en tabel til en anden.

Katalog nr. 7:

Bestemmelserne om metodens indførelse i undervisningen var meget detaljerede. Her er første side af bestemmelserne samt reglerne for regneskolen (§§ 32 - 37).

Katalog nr. 8:

I Slagelse Rådstuearkiv findes bevaret et komplet sæt af regnetabeller for den indbyrdes undervisning. Her er udstillet tabel 29 og 53.

Katalog nr. 9:

Håndskåret kugleramme. Bemærk de forskellige værdier af de håndskårne trækugler. Udlånt af DPB

Tegning og håndgerning

Som et supplement til det almindelige skolevæsen oprettedes i 1830 i Slagelse en tegneskole. Den bestyredes af en komité, der aflagde beretning til skolekommissionen, og den havde til huse i borgerskolens lokaler. Som elever optoges vordende håndværkere i alderen fra 10 til 14 år, som her kunne lære geometrisk tegning og ornamenttegning. Undervisningen fandt sted om aftenen fra 6 til 9. Ved slutningen af hvert kvartal blev der afholdt eksamen, hvor eleven fremlagde sine tegninger til bedømmelse.

Katalog nr. 10:

Peter Tidemands tegning fra 5. juni 1833.

Katalog nr. 11:

Karakterliste for oktober kvartal. Peder Tidemann 11½ år gammel fik for sine tegninger i dette kvartal mg? og for tegning på tavlen mg.

Slagelse Rådstue. Dokumenter vedr. komiteen for Slagelse tegneskole 1829-1840.

Håndgerning

"I Haandgjerningsskolen gives Anviisning og Veiledning i at spinde Hør og Uld, karte, sye Linned, stoppe og sye Navneklud, og Skolen besøges af 40 - 50 Piger."

Indstilling om Slagelse Købstads Skolevæsen 1845. (pk. 436).

Katalog nr. 12:

Navneklud fra 1845 udlånt af arkivar Jørgen H. Andersen.

Disciplin

Et er skoleanordningens ædle mål, et andet virkeligheden.

Katalog nr. 13:

Anordningens §§ 36 - 40. Spanskrør udlånt af Danmarks pædagogiske bibliotek.

Lærerens revselsesret fremgår af Anordningens Bilag A.

Instruks for læreren §§ 24 - 25.

§. 24.

Skolelæreren bør søge at befordre Børnenes gode Opførsel og Flid, dels ved at opmuntre de sædelige og flittige, dels ved at paalægge de vånartige og efterladne en forholdsmæssig, og til Forbedring sigtende, Straf.

§. 25.

Han skal, ved den ham betroede Skoletugt, omhyggeligen vogte sig for Partifskhed, Lidenskab og deraf flyvende Overivelse. Især maa han, ved en forsigtig Uddeling af Opmuntringer og Straffe, forebygge at Børnene ikke, ved Opmuntringerne, forledes til Egenytte eller Forsængelighed, og at de, ved Straffene, hverken forhærdes eller gøres modløse.

2. drengeklasse

De steder, hvor skolearkivet som i Slagelse er omhyggeligt ført og vel bevaret, er det muligt at følge en bestemt elev gennem hele skoleforløbet i en række protokoller og dokumenter, Herved kan man skaffe sig en række oplysninger om eleverne - det gælder både de flittige og mindre flittige.

Udstillingen følger eleven Evald Olsen i Slagelse Borger-skole omkr. 1865. Vor interesse for ham blev vakt af en bemærkning i dagbogen: "Evald Olsen stikker sin Sidemand med en Knappenaal under Religionsundervisningen."

Katalog nr. 14 - 17 fortæller generelt om klassens undervisning i skoleåret 1864/65.

Katalog nr. 14:

Oversigt over undervisningen i de enkelte fag og gennemgået pensum. Bemærk, at der undervises i Tysk. Evald deltog dog ikke heri.

Katalog nr. 15:

Nogle af de skolebøger 2. klasse anvendte: J.D.Daugaard: Lærebog i den evangelisk-christelige Religion. 1855; Funch, Røgind og Warburg: Dansk Læsebog for de lavere Klasser. 1859; N.Jensen: Regnebog for Borger- og Almueskoler. 1853.

Bemærk, at skolen benyttede Daugaards katekismusforklaring og ikke den autoriserede af Balslev.

Bøgerne er ligesom tavle og griffel (Katalog nr. 16) udlånt af Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Katalog nr. 17:

Timeplan for 2. klasse

(Breve til Borger- og Friskolens inspektør 1857-65)

Katalog nr. 18 - 23 fortæller om eleven Evald Olsens forhold.

Katalog nr. 18:

Dagbog for 2. drengeklasse 1864/65. Heri kan man på venstre side følge, hvad der er undervist i time for time; og på højre side har lærerne anført bemærkninger om elevernes flid og forhold. De viste eksempler er ikke flatterende for Evald:

- d. 9. Maj "Evald Olsen har sjusket med sine Sager, derefter forsøgt at være uforskammet mod sin Lærer - det gik ikke!" (Katalog nr. 18)*
- d. 23. Feb. "E.Olsen forener med sin dovenskab ogsaa Dvaskhed og Uopmærksomhed i Timen" (Katalog nr. 19)*
- d. 31. Maj "Evald Olsen stikker sin Sidemand med en Knappenaal under Religionsundervisningen; har glemt Meddelelsesbog" (Katalog nr. 19)*

Katalog nr. 20 og 21:

Eksempler fra protokollen over de vidnesbyrd, der hvert kvartal tildeltes eleverne i borgerskolens 2. drengeklasse.

På planchen til højre findes vidnesbyrdene om Evald Olsen i skoleåret 1865/66 i fagene Dansk, Historie, Religion samt Opførsel.

Nederst til højre i montren: De tilsvarende bemærkninger for skoleåret 1866/67. Protokollen for dette år er indrettet således, at hver elev har en dobbeltside.

Det fremgår, at Evalds kundskaber lider under hans dovenskab og skarnsstreger. I skoleåret 1866/67 er han dog flittigere end tidligere.

Katalog nr. 22:

Karakterliste for 2. drengeklasse. Evald Olsen er opført i listen som nr. 13 fra neden.

Katalog nr. 23:

Evald Olsen fortsatte ikke i Slagelse Borgerskole til konfirmationen. Han blev i 1868 taget ud af skolen for at blive overført til byens privatskole, som attesten af 28.5.1868 viser, Denne foranstaltning medførte formentlig, at Evald blev mere flittig i skolen. I hvert fald blev han konfirmeret til normal tid i 1869. Ifølge Skt. Mikkels kirkebog gav præsten Evald karakteren mg for både kundskaber og opførsel.

Udstilling og katalog:

Karen Hjorth og Erik Nørr

Teknisk bistand:

Landsarkivets værksteder og sekretariatet

